

IACOB MUREȘIANU ȘI INIȚIATIVELE SALE ÎN SLUJBA IDEALURILOR NAȚIONALE

SANDA-MARIA BUTA

Politica de suprimare a oricăror drepturi sociale și politice exercitată de autocrația habsburgică, care îngloba cel mai mare număr de naționalități din Europa, a avut drept consecință rămânerea acestor naționalități într-o stare de înapoiere socială, politică, culturală și economică. Românii, care în pofida condițiilor de existență statală independentă își păstrează peste secole conștiința națională, au înțeles că fără aceste baze posibilitatea păstrării și afirmării ființei naționale nu-și poate găsi sprijin eficient. Acest proces, început pe plan economic printr-o rapidă ascensiune a negustorimii românești din Transilvania, va fi puternic susținut de iluminismul transilvan — mișcare culturală cu caracter social și național.

Pomind de la principiul umanismului renașterii care atribuia omului valoare individuală ca purător de rațiune creatoare și afirma că demnitatea umană este dată de cultivarea acestei rațiuni creatoare, iluminismul sec. XVIII merge mai departe considerând că rațiunea dă demnitate nu numai individului, ci și colectivității, iar individul este dator să lucreze pentru propășirea colectivității prin cultivarea rațiunii creatoare a fiecărui individ în parte. Se relevă deci necesitatea cultivării generale, a răspândirii și punerii în practică a ideilor care servesc colectivitatea. Devenea imperativă posibilitatea exprimării libere în limba maternă și crearea instituțiilor românești care să formeze tineretul.

În aceste principii ale școlii ardelene — care crease un adevărat program politic de luptă pentru afirmarea națională — era educat tineretul în școlile Blajului de către cei mai elevați intelectuali ai timpului. Din acest climat cultural, care-i formase conștiința datoriei față de neamul său, venea în 1837 la Brașov, Iacob Mureșianu, conștient că orice formă de manifestare individuală trebuie să fie subordonată luptei naționale.

Născut la 28 noiembrie 1812, la Rebrîșoara, ca cel de-al cincilea fiu al preotului Ioan Moroșan, va urma primele clase la școlile grănicerești din Năsăud sub îndrumarea cunoscutului cărturar Ioan Marian ¹. După primii trei ani este trimis la Blaj la școlile întemeiate de episcopul Ioan Inocentiu Micu Klein și inaugurate la 1754 de episcopul Petru Pavel Aron. După cele cinci clase gimnaziale, în 1831 trece cursul de filosofie tocmai atunci înființat de Timotei Cipariu și Simion Bărnuțiu, de care-i va lega atât pe el, cât și pe colegul și prietenul său de-o viață George Barițiu, o îndelungată prietenie și o rodnică colaborare. În 1833, la terminarea cursurilor de filosofie, se înscrie la facultatea de teologie pe care o va absolvi în mai 1837 cu rezultate excepționale, ceea ce-l făcu pe episcopul Ioan Lemeny să se oprească asupra lui ca răspuns la cererea brașovenilor de-a le trimite un profesor tânăr, bine pregătit pentru școala nou înființată². Îl urma pe Barițiu care la 17/29 septembrie 1836³ acceptase să conducă școala românească din cetate.

În aprilie 1838 li se alătură și Andrei Mureșianu ⁴ fiind astfel primii care au realizat legătura culturală între cele două orașe, solidarizându-le mai apoi în aceeași atitudine națională.

În Brașov, la începutul sec. XIX, lupta de afirmare a românilor câștigase teren pe plan economic, ridicându-se o negustorie care reușește să se impună, în ciuda măsurilor sistematice luate de autorități de-ai ține "extra muros". Cunoscuți nu numai ca "cei mai culti și avuți" ⁵ dar și ca "cei mai înflăcărați pentru cauza națională în întreaga Dacie superioară" ⁶ cum îi apreciază S. Bărnuțiu și A. Papiu Ilarian, ei devin mecenaii instituțiilor ce stau la baza afirmării cultural-politice, școala și ziarul. Lipsa unei școli superioare la Brașov, în care să poată învăța și tinerii români, era resimțită tot mai acut. Singurul liceu existent, cel evanghelic, nu-i primea decât cu mare greutate și în număr foarte mic. Repetatele încercări de-a umple acest gol au rămas fără rezultate ⁷ până în 1837, când abatele Antonie Kovacs obține autorizația de-a înființa gimnaziul latino-german ⁸ aducându-l ca profesor pe Iacob Mureșianu ⁹. Gimnaziul urma să se susțină în principal prin subscripție publică. Existența unui profesor român venit de la Blaj care dădea garanția unei instrucțiuni serioase și a unei educații în spiritul principiilor naționale, explică substanțialele subvenții ale negustorilor români (Gh. Nica, R. Orghidan, frații Bogdan, V. Lacea, Moga, Greceanu și alții) ¹⁰ și numărul mare de tineri români înscriși "...atâta timp cât a stat el în fruntea acestui gimnaziu 1/3 până la 1/2 din elevii săi din fiecare clasă erau români și până în anul 1860 se predă și limba română" ¹¹. Considerat de Antonie Kovacs ca "Fondator al liceului" ¹² I. Mureșianu își începe activitatea didactică în condiții precare "... fără leafă fixă, fără bani de cvartir, fără nici un viitor asigurat..." după cum menționează, în 1852, episcopul romano-catolic într-un raport către guvern prin care solicită un Belabundekret (decret de laudă) pentru "veteranul profesor" ¹³. Odată cu mărirea numărului de clase, în 1839-1840, i se alătură și Andrei Mureșianu care va funcționa aici până în 1850. Numărul claselor creștea cu fiecare an, astfel că după 1843, când Iacob Mureșianu răspundea de cele trei clase superioare iar Andrei Mureșian de cele două inferioare, este necesar să se mai angajeze un profesor ¹⁴. Meritele sale unanim recunoaște, îl vor impune pe Iacob Mureșianu în 1857 la moartea abatelui Antonie Kovacs ca director în locul acestuia, funcție în care va rămâne încă 18 ani. În acest timp, la inițiativa sa, începe colecta pentru înființarea gimnaziului superior, obținându-se autorizația în baza cererii pe care o înaintează la 31 noiembrie 1866. La retragerea sa, în 1875, Iacob Mureșianu, lăsa un liceu complet, cu 8 clase și cu dreptul de-a elibera diplome de bacalaureat ¹⁵. În cei 38 de ani are o singură întrerupere — la 13 noiembrie 1868 I. Mureșianu este suspendat din postul de director și profesor pentru publicarea în "Gazeta Transilvaniei" a "Pronunciamentului de la Blaj". În urma protestelor provocate de această măsură, autoritățile sunt nevoite să revină asupra ordinului, însă vor continua să-l hărțuiască cu adrese observatorii referitoare la activitatea sa politică ¹⁶.

Convins de rolul determinant al culturii. I. Mureșianu va lupta consecvent și susținut pentru înființarea a cât mai multe instituții de pregătire a tineretului. În 1853 inițiază acțiunea de înființare a unei școli de agricultură pentru Transilvania, publicând apeluri în ziarele pe care le conducea și anunțând că subscrie jumătate din venitul acestora pentru susținerea proiectului ¹⁷. Întreține o corespondență vastă

cu personalități din toate provinciile românești, solicitând sprijin. N. Istrate, directorul Departamentului Instrucțiunii din Moldova, trimite 500 fl.¹⁸, Ioan Chițu din Craiova îi trimite cursuri de agronomie¹⁹ și informații despre organizarea școlii similare din Libvord²⁰, Simion Bărnuțiu, la rândul său, îi propune cursuri²¹ iar Timotei Cipariu îl susține și încurajează²². Entuziasmul cărturarilor se va izbi însă de lipsa fondurilor necesare, școala de agricultură rămânând doar un proiect. La fel se va întâmpla și cu Academia de Drept cu limba de predare româna, o nouă inițiativă a lui I. Mureșianu. În octombrie 1866 prin publicarea unui apel în "Gazetă" reia campania de presă în sprijinul înființării de școli superioare românești și reîncepe strângerea de fonduri. Printre documentele aflate în Arhiva Mureșenilor cu referire la această acțiune se găsește unul datat 30. X. 1866 — este omagiul celor 23 de studenți români de la Academia de drept cezaro-crăiască din Sibiu, adresată lui I. Mureșianu pentru inițiativa sa²³. O parte din banii strânsi pentru realizarea acestor proiecte vor fi administrați de ASTRA în scopul procurării de literatură juridică și agronomică²⁴ iar o altă parte vor fi transferați în folosul înființării școlii de fete din Sibiu a Astrei²⁵.

Numele lui I. Mureșianu se găsește și la temelia altor instituții de învățământ ca "Școala de învățătură" din Blaj, pentru care întocmește, în 1863, un plan²⁶ primind mulțumiri din partea lui Timotei Cipariu²⁷, Al. Sterca Șuluțiu²⁸ precum și a școlilor similare din Sibiu și Abrud. În urma apelului lansat pentru înființarea unei școli românești la Sf. Gheorghe primește din Craiova o listă de subscripție²⁹ pe care o publică în "Gazeta" însoțită de un comentariu. Aceeași acțiune o va duce și pentru o școală la Zizin.

La Brașov, pe Iacob Mureșianu îl găsim de la început în comisia aleasă în 1850 pentru pregătirea înființării actualului liceu A. Șaguna³⁰ la care, deși n-a funcționat ca profesor, va plăti timp de 10 ani contribuții la fondul profesoral³¹. La punerea pietrei fundamentale, în ziua de 17 septembrie 1851, compune două ode în latinește și le trimite spre avizare inspectorului școlar din Sibiu Dr. P. Vasici³³.

Intersul său pentru întemeierea instituțiilor românești de cultură nu se limitează numai la Ardeal. Ca român, s-a simțit dator să ia parte la dezbaterile privind înființarea Universității din București. În nr. 37/1862 a "Foi pentru minte, inimă și literatură" și în nr. 94, 95 și 96/1862 ale "Gazetei Transilvaniei" publică o serie de articole în care își expune punctul de vedere asupra proiectului Domnitorului Al. I. Cuza de-a întemeia un colegiu român la Paris "... până când românii nu-și vor înființa acasă, pe lângă alte școli bune și o universitate care să devină emulă cu alte universități streine din Europa și să servească spiritul civilizației europene și cu el al celei românești... până atunci nici legați nu vom mai crede că viitorul lor poate fi consistent; ... O universitate bună în patrie cumpănește sute de colegii din străinătate și amicii națiunii trebuie să fie convinși despre aceasta... Dacă Ștefan cel Mare și Mihai Bravul pe lângă gloria armelor ne-ar fi lăsat și institute înalte de cultură și luminarea națiunii, dacă ceilalți principii, în loc de atâtea mănăstiri închinată și neînchinată, ne-ar fi erezit cu toții cel puțin cu câte o facultate, cu câte o școală solidă și statornică, dotată, de bună seamă că națiunea română ar fi azi modelul purtător de civilizație în Orient."

Încă din 1850 preluase și dezvoltase în coloanele ziarelor brașovene ideea tânărului D. Sturdza³⁴ de-a se înființa o societate ca preludiu la Academia Română³⁵.

În aceeași idee a unității culturale a tuturor românilor, a creat o adevărată rețea de comunicații între provinciile românești. Iacob Mureșianu pe de-o parte, primind și difuzând cărți apărute dincolo de Carpați, iar, pe de altă parte, trimițând din Transilvania ziarele și revistele care apăreau aici. O confirmă numeroasele scrisori aflate în Arhiva Mureșenilor. Semnalăm în special corepondența cu Gh. Sion, frații Hurmuzachi, A. Danielopol, C-tin. Karkaleki, editorii Codrescu și Petrini din Iași, Gh. Ioaniță din București, C.D. Aricescu, Fătu din Galați etc.³⁶

O altă realizare importantă cu caracter cultural-social, însă cu puternice conotații politice și naționale, a fost “Reuniunea femeilor române”³⁷. Această “concordie asociativă” spunea el “e o condiție de a se putea înălța și românul prin consfătuiri comune între sine la o activitate cât de puternică și prin ea la cultură, glorie, mărire”³⁸

Toate aceste acțiuni individuale se integrează unui ansamblu, fac parte dintr-o strategie coerent concepută și cu tenacitate urmată de intelectualii ardeleni în lupta lor de emancipare națională. Pentru generația din care făcea parte Iacob Mureșianu, orice formă de manifestare individuală sau socială trebuia subordonată factorului politic, ori ce putea servi mai bine răspândirea ideilor decât ziarele, prin marea lor putere de penetrare. Acest adevăr l-au înțeles cei doi intelectuali brașoveni care au condus primul ziar politic al românilor ardeleni — George Barițiu și Iacob Mureșianu.

La începutul anului 1837 tendințele culturale ale negustorilor brașoveni luaseră o formă și mai accentuată prin înființarea gazetei “Foaia Duminecii” o publicație cu caracter literar, pentru care cenzura locală nu pretindea autorizație specială de la organele superioare, așa cum se cerea în cazul ziarelor politice. Finanțată de Rudolf Orghidan și redactată de Ioan Barac³⁹ care i-a dat caracterul unui magazin de curiozități mondiale, Gazeta n-a răspuns așteptărilor, decepționând un public care dorea dezbaterile problemelor sale naționale. Ca urmare, R. Orghidan decide să scoată un ziar politic, pentru care își alege un redactor tânăr, bine pregătit, entuziast — pe George Barițiu — și stăruie pentru a întemeia împreună această publicație pe lângă Ioan Gött, care preluase în 1834 tipografia familiei Schöber și avea deja autorizație de-a scoate ziarul german și maghiar⁴⁰. Apare astfel “Foe de septemană” dar numai două numere, în 3 și 10 iulie 1837⁴¹ pentru că, lipsind autorizația organelor superioare, va fi sistată de “colegiul cenzorilor”. Descurajat de multitudinea formalităților, R. Orghidan se retrage, ștafeta fiind luată de un alt negustor, Gh. Nica, care începe demersurile pentru obținerea autorizației, desigur împreună și pe numele lui I. Gött, singurul care avea șanse să o obțină⁴². La arhiva Mureșenilor se păstrează documente care ne dau posibilitatea să descifrăm demersurile întreprinse și crusul evenimentelor care au dus la final la apariția foilor brașovene. Între ele, este și autorizația formală — ordinul 1839 din 8 martie 1838⁴³ dat de Cancelaria Aulică guvernului Transilvaniei, prin care Împăratul se “îndura” să dispună prin rezoluția sa de la 13 ian. 1838 ca Ioan Gött care obținuse deja facultatea de a edita ziare în limbile germană și maghiară să poată edita astfel de ziare și în “limba valahică” cu condiția ca totdeauna un număr să fie trimis și cancelariei de Curte și să se conformeze legilor cenzurei. Această autorizație îi era dată lui I. Gött numai în sensul traducerii și în românește a ziarelor pe care le tipărea deja, condiție nerespectată încă de la primul număr al “Gazetei de

Transilvania”, care era deja pregătită la momentul apariției autorizației, astfel încât a și apărut la 12 martie 1838. Explicația bunăvoinței cenzurii locale trebuie căutată în prestigiul și influența pe care o avea “garantul” întregii întreprinderi, Gh. Nica, el fiind și primul consilier municipal român. Totuși acest subterfugiu va rămâne o permanentă amenințare la existența ziarului, supus capriciilor cenzurii, ceea ce va determina în anul următor călătoria lui G. Barițiu și Iacob Mureșianu la Viena pentru a obține “întărirea” autorizației cu o nouă aprobare a cancelariei Aulice. Sub pretextul obținerii autorizației de-a expedia cele două ziare prin poștă și în Bucovina, reușesc să obțină implicit aprobare și pentru conținutul ziarelor, deci derogarea de la condiția inițială a “traducerii”⁴⁴. Documente de arhivă⁴⁵ și mărturii contemporane subliniază importanța acestui demers care a reușit să asigure continuitatea ziarului ce va ajunge să aibă cea mai lungă viață din istoria presei românești⁴⁶. În Arhiva Mureșenilor se păstrează un document⁴⁷ care dă informații asupra raporturilor ce au existat, în primul deceniu de apariție al ziarelor, între editor-tipograf și redactor. Este convenția pe care G. Barițiu o încheie cu I. Gött la 1 iulie 1839 și pe care o vor reînnoi în 3 ian. 1847 pe același act. Convenția stipula că G. Barițiu se obligă a “redacta ziarele românești în așa fel ca să câștige din ce în ce mai mult interesul publicului” și de asemenea el “va purta grija întregii corespondențe” primind un onorariu anual de 600 fl. valută vieneză sau 240 fl. monedă convențională, atâta timp cât se vor edita 600 de exemplare. I Gött avea obligația de-a tipări aceste gazete și de-a se îngriji de expedierea lor.

Munca redacțională, de la 1 ianuarie 1838 și până la 8 aprilie 1838, data sosirii lui Andrei Mureșan, a fost asigurată în exclusivitate de G. Barițiu. La 22 noiembrie 1843 acesta anunța că pentru numerele ce vor apare joia își va lua încă un colaborator⁴⁸. Era vorba de Iacob Mureșianu la ajutorul căruia apelase și înainte. Corespondența lui Iacob Mureșianu dinainte de 1848 a dispărut aproape în totalitate cu prilejul refugiului din fața armatei maghiare. S-a păstrat însă o scrisoare din 1840⁴⁹ pe care G. Barițiu i-o trimite de la Vâlcele, în numele său și a lui Andrei Mureșianu, rugându-l să le dea ajutor pentru apariția “Gazetei” care trebuia să fie neapărat gata pe sâmbătă după amiază și nu era terminată decât pe jumătate. Îl ruga de asemenea să facă corectura și revizia.

Iacob Mureșianu se va ocupa de numărul de joi al “Gazetei de Transilvania” până la 5/17 martie 1849 când ziarele vor fi suprimate iar redactorii obligați să se refugieze peste Carpați⁵⁰. Reîntorși în Ardeal, la 28 oct. 1849⁵¹ G. Barițiu înaintează guvernatorului Wohlgemuth cerere pentru eliberarea unei noi autorizații, pe care o obține și la începutul lui decembrie (1/13 și 5/17 dec. 1849)⁵² cele două ziare vor reapare. Însă sub stricta supraveghere a poliției și a comandantului cetății col. Stancovics.

Pe la răspunde ziarelor săsești care începuseră o campanie de denigrare a mișcării revoluționare românești, G. Barițiu începu la 9 ian. 1850 în “Foaie pentru minte, inimă și literatură” publicarea rapoartelor lui Avram Iancu despre luptele din 1848, cu intenția de-a continua cu rapoartele lui Axente Sever și Simion Balint. Îndrăzneala lui a provocat reacția guvernatorului care prin prefectul poliției din Brașov pretinde redactorului să întrerupă imediat publicarea rapoartelor. G. Barițiu nu dă urmărire cererii și astfel la 25 febr. 1850 se emite decretul de suprimare a ziarelor și a redactorului George Barițiu sub învinuirea de Hallstarrigkeit (Încăpățănare)⁵³.

Suprimarea foilor era cu atât mai gravă cu cât prin dispariția “Organului” (28 sept. 1848), rămăseseră din nou singurele ziare românești din Transilvania. Realizând primejdia, Iacob Mureșianu se adresează guvernatorului Wohlgemuth cerând el dreptul de editare și redactare a amebelor foi. În această cerere, păstrată la Arhiva Mureșenilor, care poartă data de 28 martie 1850 se spune: “Necesitatea publicității se simte atât de adânc la publicul cititor al națiunii române încât aceasta nu mai poate lipsi multă vreme fără a pricinui o pagubă considerabilă. Întrucât subsemnatul a constatat această necesitate, s-a hotărât a prelua continuarea celor două ziare române “Gazeta de Transilvania” și “Foaie pentru minte, inimă și literatură”. De aceea vă rog pe Excelența Voastră de-a aproba redactarea și editarea celor două ziare”⁵⁴. Cererea va fi completată la 22/10 iunie 1850 cu un program al foilor, probabil la solicitarea autorităților⁵⁵.

La 7 septembrie 1850, prin ordinul 777, primește aprobarea pentru redactarea și editarea foilor, condiționat de respectarea constituției imperiale din 4 martie 1849 și a legii provizorii de presă din 13 martie 1849⁵⁶, care prevedea obligația de-a “arbora pe frontispiciu pajura habsburgică și de-a publica ordonanțele și legile guvernului imperial”. De la bun început, Iacob Mureșianu nu se va supune acestor obligații. Încă din primul număr, apărut la 9 sept. 1850, publică o notă arătând că din cauza spațiului mic de care dispune, “Gazeta Transilvaniei” nu este în măsură a publica ordonanțele oficiale și recomandă cititorilor să consulte Buletinul oficial care apărea la Sibiu. În privința pajurei, fără nici o excepție, timp de trei ani va rezista tuturor presiunilor, până când noua legislație absolutistă (1 sept. 1852) va face imposibilă apariția în continuare a ziarului fără însemnele habsburgice⁵⁷. Referitor la oportunitatea respectării acestei obligații îl cităm pe G. Barițiu “Între a fi lipsită națiunea de orice publicație periodică, a pipăi și orbeca pe întunec, sau a se supune la acele condițiuni alegerea, în acea epocă, era ușoară”⁵⁸.

Prin ordinul 777/7 sept. 1850 Iacob Mureșianu primea aprobarea nu numai de redactare, ci și de editare, deci de proprietate deplină asupra ziarelor, ceea ce restrângea calitățile lui Ioan Göt doar la cea de tipograf. Aportul lui Göt la întemeierea foilor brașovene nu poate fi contestat. Pe parcurs însă a încercat să-și impună tot mai mult autoritatea asupra lui G. Barițiu și va încerca același lucru și după 1850. Că existau fricțiuni privind pretențiile lui Göt, stau mărturie două manuscrise din Arhiva Mureșenilor, în care Iacob Mureșianu afirmă referitor la “Gazetă”: “... Eu i-am restituit viața de la sept 1850. Aceasta vi-o împărtășesc pentru ca să știți pentru viitor de mersul cu editarea “Gazetei Transilvaniei” care mi se concese numai mie după încetarea ei de atunci”⁵⁹. Iar în documentul datat 8 martie 1862: “El (Göt, n.n.) n-are pe “Gazeta Transilvaniei” nici un drept — nici ca fondator “Stifter” căci în decretul de la 1838 i se dă concesiunea numai generală “Ephemerides etias valachicas edandi” iar în decretul meu stă apriat “Gazeta Transilvaniei” care numire i-a dat-o nu el ci fostul redactor Bariț”⁶⁰. Pentru a pune capăt nenumăratelor șicane soldate de cele mai multe ori cu procese juridice⁶¹ G. Barițiu și Iacob Mureșianu vor face eforturi disperate spre a-și înjgheba o tipografie proprie și a dobândi astfel independența deplină a ziarelor. În 1851 împreună cu doi negustori români, Ioan Gh. Ioan și Gh. Iuga, reușesc să strângă un fond de 6000 fl. În acest scop, însă nu vor obține autorizație pentru înființarea tipografiei⁶². Încercarea este repetată de Iacob Mureșianu în 1861-1862 cu același insucces⁶³.

Abia în 1888 Aurel Mureșianu va izbuti să înființeze o tipografie proprie, o tipografie românească reînodând firul tradiției întrerupte din vremurile marelui Coressi.

Viața gazetelor brașovene în deceniul al șaselea al secolului trecut trebuie privită în contextul condițiilor specifice ale sistemului politic existent. De la reparația ziarelor, redactorul Iacob Mureșianu trăia într-o continuă hărțuială cu poliția. Timp de 4 ani a fost obligat să traducă în nemțește pentru funcționarii străini, care nu cunoșteau limba română. toate articolele din "Gazeta" și să le prezinte poliției înainte de publicare. Dar chiar în condițiile opresive ale absolutismului habsburgic el va găsi calea identificării cu interesele naționale, urmând cu tenacitate programul politic adoptat pe Câmpia Libertății. Asupra curajului cu care aborda problemele românești Dr. Paul Vasici îi scria la 17 febr. 1852, "Eu ca amic ți-aș recomanda o moderație în expresiuni, care s-ar părea că sună în contra statului, fiind instaurat absolutismul"⁶⁴. Iar Timotei Cipariu în 1855 făcea următoarea apreciere: "Dumneavoastră știți bine că foarte mult ați folosit unde sunteți și dacă veți merge de acolo întunericul rămâne după dumneavoastră"⁶⁵.

Iacob Mureșianu a știut să strângă în jurul ziarelor brașovene cei mai de seamă reprezentanți ai culturii românești de pe ambele versante ale Carpaților și a dat posibilitatea afirmării unor noi talente. Alături de transilvăneni, foarte mulți tineri din Moldova și Muntenia își văd publicate creațiile în "Foaie pentru minte, inimă și literatură", care va apare cu regularitate până în 1863, doar patru numere în 1864, două în 1865, după care apariția ei încetează.⁶⁶ În ceea ce privește "Gazeta Iacob Mureșianu se va strădui să-i imprime un caracter militant-politic cât mai pronunțat prin articolele de fond pe care le scrie. Comentariile sale formează "opinia ziarului", care devine mentorul opiniei publice. Prin articolele teoretice aparținând celor mai importante personalități și în special lui G. Barițiu se făcea o veritabilă educație cultural-politică. Publicând știri locale trimise de numeroși corespondenți, "Gazeta" făcea legătura între românii de pretutindeni servind ideea unității naționale.

O altă preocupare a fost înlăturarea învechitei scrieri chirilice, atât de improprie temeiurilor istorice ale românilor. În nr. 26 din 26 oct. 1850 apar în ziar titlurile scrise cu caractere latine. În nr. 53 din 2 iulie 1851 tot în caractere latine apar numele redactorului și tipografului. În primul număr pe 1852 apare titlul cu alte caractere grafice și cea mai mare parte a primei pagini scrisă în caractere latine. Începând cu nr. 1(1853 se vor extinde tot mai mult articolele scrise în caractere latine, până la completarea întregului ziar. Demn de semnalat este faptul că întreaga corespondență cu colaboratorii ziarelor este exclusiv în alfabetul latin. Ortografia folosită la început era atât fonetică, cât și etimologică, motiv pentru care "Foaia" va găzdui dese dezbateri asupra ortografiei, la care contribuția lui T. Cipariu este considerabilă.

"Organ al tuturor intereselor naționale", cum o considera Alecu Hurmuzache⁶⁷ "Gazeta" devine o cronică a vieții românești. Prin prezentarea relațiilor sociale specifice, a contribuit din plin la evoluția sănătoasă a vieții noastre sociale naționale.

Problemelor economice le-a acordat o importanță deosebită, susținând dezvoltarea industriei ca factor de progres. Iacob Mureșianu se va implica de altfel personal în 1852, alături de G. Barițiu și negustorii Gh. Iuga și Rudolf Orghidan, în înființarea fabricii de hârtie din Zărnești⁶⁸.

Cenzura sistemului absolutist făcea imposibilă — fără a pune în cauză însăși existența ziarului — o atitudine politică deschisă. Despre Congresul de la Paris din 1856, pentru că articolele de fond pe tema dezbaterilor care aveau loc în capitala Franței era interzise, “Gazeta” publică știri și abile comentarii scurte. Deschiderea Conferinței de la Paris din 10/20 mai 1858 dă curaj și Iacob Mureșianu publică luări de poziție tot mai directe față de evenimente, iar în 1859 alegerea lui Al. I. Cuza este amplu relatată, iar personalitatea domnitorului prezentată pe larg. Contextul politic începea să se schimbe. Înfrângerea în războiul cu Franța și Piemontul și încheierea armistițiului dezastruos de la Villafranca (8 iulie 1859) obligă Austria să-și schimbe sistemul politic. Printre primele măsuri adoptate, după căderea ministerului Bach, a fost desființarea cenzurii. Odată cu acordarea de către împărat a “Diplomei din octombrie” (8/20 oct. 1860) care anunța formal încetarea absolutismului și trecerea la un sistem constituțional, speranțele românilor renasc. Începe o perioadă de efervescență politică ce impunea radicalizarea mijloacelor de luptă. Rolul ziarului în acest context, prin marea sa putere de penetrație, devine determinant. Implicarea lui Iacob Mureșianu în lupta politică este fără echivoc, “Gazeta” sprijinind numeroasele acțiuni cu caracter revendicativ organizate de românii ardeleni. Decretul din 21 aprilie 1863 pentru convocarea Dietei de la Sibiu, însoțit de legea electorală provizorie, care deși menținea un cens destul de ridicat, prin admiterea din oficiu a tuturor intelectualilor și care dădea românilor o reprezentare relativ echitabilă, est primit cu însuflețire și mobilizează toate energiile.

În pregătirea Dietei de la Sibiu, la care Iacob Mureșianu va fi desemnat ca deputat al circumscripției Tâlmaci-Veștem-Racovița⁶⁹, “Gazeta Transilvaniei”, prin înființarea de rubrici speciale, începe o muncă susținută “să lumineze și să conducă poporul în bună orânduială la alegeri”. După deschiderea Dietei cititorii ziarului vor fi permanent informați de mersul lucrărilor prin corespondentul ei, Aurel Mureșianu.

Evoluția ulterioară a situației politice va orienta lupta românilor spre reactivarea legilor votate în Dieta de la Sibiu și recunoașterea autonomiei Transilvaniei. Aceste deziderate vor constitui esența “Pronunciamentului de la Blaj” din 1868. “Gazeta” din 15/27 mai publică “Pronunciamentul” care va avea un deosebit ecou în opinia publică românească, pe adresa redacției primindu-se mii de adeziuni de pe întreg cuprinsul Transilvaniei. Iacob Mureșianu, care se solidarizase cu amplul protest național, a fost chemat în fața justiției în marele proces al “Pronunciamentului” pentru “crima de tulburare a păcii publice”. În hotărârea nr. 1376/1868 procurorul Tribunalului din Tg. Mureș spune cu referire la Iacob Mureșianu: “Principiile Pronunciamentului precum sânt într-însul spuse le recunoaște de ale lui, Pronunciamentul îl ține de crezul națiunii.”⁷⁰ Procesul îi aduce lui Iacob Mureșianu suspendarea din funcția de director al liceului latino-german, dar și satisfacția manifestărilor de simpatie printre care cele 192 de semnături în frunte cu Al. Papiu Ilarian⁷¹.

Efectele nefaste ale pactului dualist s-au făcut simțite imediat după încheierea lui. Dacă habsburgii reușiseră prin celebra lor tactică “divide et impera” să își impună autoritatea dezbinând naționalitățile imperiului, noul sistem se dovedea și mai nociv vizând însăși ființa națională prin distrugerea coeziunii, structurii de

rezistență, care era solidaritatea românilor. Tactica folosită de autoritățile dualiste a fost reactivarea principiului feudal potrivit căruia, capii bisericii — fără nici o bază electorală — reprezintă poporul. Acest principiu n-a putut fi acceptat de majoritatea intelectualilor români, care nu-i considerau pe clerici decât persoane particulare și nu mandatar ai națiunii. Sciziunea se va produce atunci când se pune problema atitudinii politice pe care urmau să o adopte românii în noile condiții. Se formează două curente de opinie — activismul susținut de majoritatea ecleziaștilor și pasivismul susținut de laici.

Prin rescriptul regal din 20 iunie 1867 românilor li se restrânsese posibilitatea participării la viața politică. Și acei puțini ardeleni care reușiseră să se strecoare prin strămtorile legii electorale de la 1848 și să pătrundă în Dieta de la Pesta "văzând și măhnirea întregii națiuni române, parte au părăsit Dieta, parte au rămas încă aici ca să fie martori cum se pot nimici speranțele de 20 de ani ale acelor care avură credința cea tare de a mai spera, până acum în ultimul moment și așa depărtându-se și ei de acolo"⁷²

Adunarea de constituire a Partidului național Român din Transilvania, ținută la Miercurea Sibiului în 10/22 febr. 1869, adoptă pasivismul ca formă de manifestare politică. Jacob Mureșianu îl va susține în coloanele ziarului cu consecvență. În nr. 10/1869 scria: "Gazeta a fost totdeauna și va fi organ național român, care face politică românească. Inteligența română din Ardeal e înțeleasă pentru pasivitate legală... Unde mai încape dar îndoială despre voința "Gazetei" care n-are altă dorință decât aceea a partidei române naționale".

Sub conducerea lui Jacob Mureșianu "Gazeta" a apărut cu demnitate onoarea și drepturile românilor și a exprimat suferințele, convingerile și speranțele naționale. De renașterea speranțelor naționale este legată și ultima mare campanie publicistică inițiată de Jacob Mureșianu, de data aceasta în favoarea războiului de independență pentru a cărui sprijinire deschide coloanele "Gazetei". Debutul campaniei îl face cu articolul de fond "Cristos a înviat" din 8/27 aprilie. Începând cu nr 35 din 7/19 mai i se alătură și G. Barițiu care semnează și apelul adresat femeilor române pentru ajutorarea răniților, însoțit de prima subscripție făcută de Sevestia Mureșianu. Hotărât a-și pune din nou toată energia în slujba cauzei naționale, G. Barițiu îi scria lui Jacob Mureșianu: "Lucru acum cu plăcere mai mare, încât văd că flamura națiunii se adună iarăși în jurul nostru"⁷³

Odată cu intrarea trupelor române în acțiune "Gazeta" va publica cu regularitate știri directe de pe front unde avea doi corespondenți — pe ginerele lui Jacob Mureșianu, căpitanul subșef de stat major la divizia IV-a română. Moise Groza și pe corespondentul militar al ziarului german "Ausburger Allg. Zeitung", căpitanul în retragere F. Lachmann⁷⁴ "Gazeta" din 1/13 dec. anunța căderea Plevni iar zece zile mai târziu descrie intrarea triumfală a regelui Carol I în București.

Campania de presă a atras — a câta oară? — represalii din partea autorităților austro-ungare, Jacob Mureșianu și G. Barițiu fiind trimiși în judecată prin actul de acuzare nr. 3334/23 sept. 1877 pentru culpa de tulburare a liniștii publice, prevăzută în Codul Penal art. 86. Procurorul cu probleme de presă, în formularea actului de acuzare afirma: "În cursul cercetărilor fiind audiat Jacob Mureșianu, redactor responsabil, acesta și-a asumat răspunderea pentru toate articolele incriminate și nu a numit pe autorii nesemnați aici după somațiile repetate. Ascultând însă și

locuitorul G. Barițiu din Brașov, în legătură cu articolul "Spre folosul românilor răniți" apărut în nr. 39, a recunoscut că el a scris și a trimis la redacție acest articol asumându-și răspunderea⁷⁵. Procesul a fost inițiat de guvernul de la Budapesta care a cerut procurorului general să deschidă acțiune juridică împotriva ziariștilor români și să ceară condamnarea pe baza unui articol care prevedea pedeapsa cu închisoare până la 5 ani⁷⁶. Curtea cu Juri din Sibiu, alcătuită din jurați sași recrutați îndeosebi dintre meseriași, care simpatizau cauza românească, a dispus scoaterea din cauză a lui Iacob Mureșianu pe motiv de boală⁷⁷ și achitarea lui G. Barițiu⁷⁸.

Munca asiduă până la epuizare și permanentele persecuții, din partea autorităților, îi slăbiseră lui Iacob Mureșianu tot mai mult rezistența fizică. În 1877 boala se agravează astfel încât se vede nevoit să-l recheme în țară pe fiul său Aurel pentru a prelua conducerea "Gazetei".

Mai bine de jumătate de secol, acest bărbat cu o tenacitate de fier, a stat neclintit în slujba idealurilor naționale, în lupta pentru care a avut victorii sau înfrângeri, dar cărora le-a rămas mereu credincios în pofida greutăților și primejdiilor. Iacob Mureșianu nu s-a preocupat numai de aspectul politic și n-a cultivat numai mintea, inima și literatura, ci a luptat pe toate tărâmurile care asigurau dezvoltarea și înălțarea unui popor. N-a servit numai cauza ardelenilor, ci a tuturor românilor, contribuind în bună măsură la realizarea unității culturale a poporului român. Strădania sa de-o viață și-a găsit încununarea la 13/16 oct. 1877 când a fost primit în Academia Română⁷⁹.

Iacob Mureșianu a crezut cu sfințenie în neamul său, pentru viitorul căruia a dus o luptă aprigă și neșovăitoare. Imaginea evocată de Sextil Pușcariu de la jubileul de 50 de ani ai "Gazetei": "În fruntea cortegiului păseau cei doi bătrâni, mici de stat și albi de ani — G. Barițiu și Iacob Mureșianu"⁸⁰ capătă valoare emblematică. Erau purtătorii de drapel ai generației eroice care a știut că: "...În orele solemne ale aleșilor unei țări și națiuni, din abundența inimilor patriotice și naționale iese mai totdeauna un act de eternizare"⁸¹

NOTE

1 Aurel A. Mureșianu, *Iacob Mureșianu - album comemorativ*, Brașov, 1913, p. 11

2 Arhiva Mureșenilor, Casa Mureșenilor Brașov, doc. nr. 11134.

3 V. Netea *George Barițiu - Viața și activitatea sa*, Buc., 1966, p. 82

4 A. A. Mureșianu, *op. cit.*, p. 21.

5 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 910

6 Al. Papiu Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, vol. I, p. 217

7 Candid Mușlea *Protopopul Bratu Baiul, 1760-1831*, Brașov, 1838, p. 37, Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. 15496

8 A. A. Mureșianu, *op. cit.*, p. 18

9 *Ibidem*, p. 19

10 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 15496

11 "Gazeta Transilvaniei" nr. 7/1912

12 F. Vargyassy *Analele liceului*, Brașov, 1895 - Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 15496

- 13 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 11142.
- 14 A.A. Mureșianu, *op. cit.*, p. 64
- 15 F. Vargyassy *op. cit.*,
- 16 Arhiva Mureșenilor Brașov, dosar nr. 12
- 17 "Gazeta Transilvaniei" din 9 marie 1854 - "Foaie pentru minte, inimă și literatură" din 9 martie 1854
- 18 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 1164
- 19 *Ibidem*, doc. nr. 6292
- 20 *Ibidem*, doc. nr. 6290 - 6300
- 21 *Ibidem*, doc. nr. 1982
- 22 *Ibidem*, doc. nr. 830
- 23 *Ibidem*, doc. nr. 798
- 24 *Ibidem*, doc. nr. 5365
- 25 *Ibidem*, doc. nr. 6301
- 26 *Ibidem*, doc. nr. 9070
- 27 *Ibidem*, doc. nr. 2066
- 28 *Ibidem*, doc. nr. 9085
- 29 *Ibidem*, doc. nr. 831
- 30 A. Bârseanu *Istoria școalelor române centrale*, Brașov, 1900
- 31 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 10684, 10685, 10715, 10717, 10718
- 32 *Ibidem*, doc. nr. 11784
- 33 *Ibidem*, doc. nr. 2760
- 34 *Ibidem*, doc. nr. 774
- 35 J. Gherman, D. Mihăileanu *Preludiu la Academia Română*, ASTRA, Brașov, 4/1966
- 36 Arhiva Mureșenilor Brașov, dosar 29 și 351.
- 37 A.A. Mureșianu, *op. cit.*, p. 23
- 38 *Ibidem*
- 39 C. Diaconovici *Enciclopedia română* vol. II, p. 40
- 40 V. Netea, *op. cit.*, p. 82
- 41 *Ibidem*
- 42 B. Baiulescu *Monografia comunei bisericesti gr. or. română a Sfintei Adormiri din cetatea Brașovului*, Brașov, 1898, p. 160
- 43 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 885
- 44 C. Boitoș *Întălele călătorii în apus ale lui G. Barițiu Sighișoara*, 1947., p. 9-15
- 45 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 903, 11994 - Arhiva ASTRA Sibiu, mapa 17, nr. 4.
- 46 Al. Papiu Ilarian, *op. cit.*, vol. I, cap. 75, p. 129-132 - "Gazeta Transilvaniei" nr. 3/1888 - Boitoș, *op. cit.*, p. 11
- 47 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 886
- 48 V. Netea, *op. cit.*, p. 102
- 49 A.A. Mureșianu, *op. cit.*, p. 6
- 50 V. Netea, *op. cit.*, p. 228
- 51 *Ibidem*
- 52 *Ibidem*
- 53 *Ibidem*, p. 229
- 54 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 7558
- M. Gherman *Date și fapte din activitatea lui Iacob Mureșianu la "Gazeta Transilvaniei"* în "130 de ani de la apariția "Gazetei Transilvaniei", Brașov, 1969, p. 75-85
- 55 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 7559

- 56 *Ibidem*, doc. nr. 7563
- 57 "Gazeta Transilvaniei", nr. 50/24 iunie 1853
- 58 G. Barițiu *Părți alese din istoria Transilvaniei*, Sibiu, 1890, vol. II, p. 656
- 59 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 7554
- 60 *Ibidem*, doc. nr. 6312
- 61 *Ibidem*, doc. nr. 7576, 7594
- 62 *Ibidem*, doc. nr. 6
- 63 *Ibidem*, doc. nr. 7588, 7594, 7592, 7593
- 64 *Ibidem*, doc. nr. 2759
- 65 *Ibidem*, doc. nr. 10858
- 66 *Ibidem*, doc. nr. 520, 139, 555
- 67 "Țara Bârsei", nr. 2, 1930. O. 18
- 68 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 6310
- 69 *Ibidem*, doc. nr. 1167
- 70 *Ibidem*, doc. nr. 5339
- 71 *Ibidem*, doc. nr. 7599
- 72 "Gazeta Jubiliară", Brașov, 1908, p. 120
- 73 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 947
- 74 "Gazeta Jubiliară". Brașov, 1908, p. 122
- 75 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 5347
- 76 V. Netea, *op. cit.*, p. 276
- 77 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 5348
- 78 N. Bărbuță *Câteva aspecte privind procesele de presă ale "Gazetei Transilvaniei" în*
"130 de ani de la apariția "Gazetei Transilvaniei", Brașov, 1969, p. 182
- 79 Arhiva Mureșenilor Brașov, doc. nr. 837
- 80 "Gazeta Jubiliară", Brașov, 1908, p. 78
- 81 Iacob Mureșianu în "Gazeta Transilvaniei" nr. 94/1862.